Vol 5 Issue 10 April 2016 ISSN No :2231-5063

International Multidisciplinary Research Journal

Golden Research Thoughts

Chief Editor
Dr.Tukaram Narayan Shinde

Publisher
Mrs.Laxmi Ashok Yakkaldevi

Associate Editor
Dr.Rajani Dalvi

Honorary
Mr.Ashok Yakkaldevi

Welcome to GRT

RNI MAHMUL/2011/38595 **ISSN No.2231-5063**

Golden Research Thoughts Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial board.Readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

Regional Editor

Manichander Thammishetty
Ph.d Research Scholar, Faculty of Education IASE, Osmania University, Hyderabad

International Advisory Board

Kamani Perera
Regional Center For Strategic Studies, Sri Lanka

Janaki Sinnasamy
Librarian, University of Malaya

Romona Mihaila
Spiru Haret University, Romania

Delia Serbescu
Spiru Haret University, Bucharest, Romania

Anurag Misra
DBS College, Kanpur

Titus PopPhD, Partium Christian University, Oradea,Romania

Mohammad Hailat
Dept. of Mathematical Sciences, University of South Carolina Aiken

Abdullah Sabbagh
Engineering Studies, Sydney

Ecaterina Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest

Loredana Bosca
Spiru Haret University, Romania

Fabricio Moraes de Almeida
Federal University of Rondonia, Brazil

George - Calin SERITAN
Faculty of Philosophy and Socio-Political Sciences Al. I. Cuza University, Iasi

Hasan Baktir
English Language and Literature Department, Kayseri

Ghayoor Abbas Chotana
Dept of Chemistry, Lahore University of Management Sciences[PK]

Anna Maria Constantinovici
AL. I. Cuza University, Romania

Ilie Pintea,
Spiru Haret University, Romania

Xiaohua Yang
PhD, USA

......More

Editorial Board

Pratap Vyamktrao Naikwade
ASP College Devrukh,Ratnagiri,MS India

R. R. Patil
Head Geology Department Solapur University,Solapur

Rama Bhosale
Prin. and Jt. Director Higher Education, Panvel

Salve R. N.
Department of Sociology, Shivaji University,Kolhapur

Govind P. Shinde
Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai

Chakane Sanjay Dnyaneshwar
Arts, Science & Commerce College, Indapur, Pune

Awadhesh Kumar Shirotriya
Secretary,Play India Play,Meerut(U.P.)

Iresh Swami
Ex - VC. Solapur University, Solapur

N.S. Dhaygude
Ex. Prin. Dayanand College, Solapur

Narendra Kadu
Jt. Director Higher Education, Pune

K. M. Bhandarkar
Praful Patel College of Education, Gondia

Sonal Singh
Vikram University, Ujjain

G. P. Patankar
S. D. M. Degree College, Honavar, Karnataka

Maj. S. Bakhtiar Choudhary
Director,Hyderabad AP India.

S.Parvathi Devi
Ph.D.-University of Allahabad

Sonal Singh,
Vikram University, Ujjain

Rajendra Shendge
Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur

R. R. Yalikar
Director Managment Institute, Solapur

Umesh Rajderkar
Head Humanities & Social Science YCMOU,Nashik

S. R. Pandya
Head Education Dept. Mumbai University, Mumbai

Alka Darshan Shrivastava
Shaskiya Snatkottar Mahavidyalaya, Dhar

Rahul Shriram Sudke
Devi Ahilya Vishwavidyalaya, Indore

S.KANNAN
Annamalai University,TN

Satish Kumar Kalhotra
Maulana Azad National Urdu University

Address:-Ashok Yakkaldevi 258/34, Raviwar Peth, Solapur - 413 005 Maharashtra, India
Cell : 9595 359 435, Ph No: 02172372010 Email: ayisrj@yahoo.in Website: www.aygrt.isrj.org

ISSN: 2231-5063 Impact Factor : 3.4052(UIF) Volume - 5 | Issue - 10 | April - 2016

Golden Research Thoughts

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि महाराष्ट्रातील राजकारण

प्रा. निलेश चंद्रकांत आढाव
सहाय्यक प्राध्यापक, राज्यशास्त्र विभाग
एम. एस्. काकडे महाविद्यालय सोमेश्वरनगर , बारामती, पुणे .

प्रस्तावना

भारतीय स्वातंन्र्याची चळवळ ही 1857 च्या उठावापासून सुरू झाली असे समजण्यास येते. या उठावास मोठी मान्यता आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी सत्याग्रह चळवळीद्वारे बहिष्कृतांना जागृत केले. त्यांना आत्मभान जागृत करून दिले. जी गोष्ट अनेक ठरावाद्वारे शक्य होत नाही ती प्रत्यक्ष कृती केल्याने शक्य होते. याची जाणीव अस्पृश्यांना करून दिली. चळवळीने स्वाभिमान स्वावलंबन व संघटन मावनी हक्क प्राप्तीसाठी आवश्यक आहे. असे सिद्ध केले. स्वातन्र्यप्राप्तीनंतर देशातील परिस्थिती बदललेली आहे. बाबासाहेबांच्या स्वातंन्र्योत्तर म्हणजेच 1947 ते 1956 या काळातील राजकारणाचे संविधान निर्मितीमधील योगदान, हिदू–कोड बिल, भाषावार प्रांतरचना, धर्मांतर, बुद्ध आणि मार्क्स असे एकूण पाच टप्पे आढळून येतात.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा कालखंड हा राजकीय सत्तांतराचा कालखंड आहे. अस्पृश्याचा प्रश्न हा सामाजिक व धार्मिक नसून तो राजकीय प्रश्न आहे. राजकीय सत्ता प्राप्तीशिवाय आमची मुक्तता होऊ शकत नाही. ते प्रतिपादन करतात. की, स्वराज्यात आपल्या हाती सत्ता येण्याची संधी आहे. त्याशिवाय आपली मुक्ती होऊ शकत नाही. सायमन कमिशन, नेहरू रिपोर्ट, गोलमेज परिषदा यामधील भाषणांद्वारे असे स्पष्ट आढळून येते. स्वतंत्र भारतात अस्पृश्यांच्या मुक्तीसाठी त्यांच्या हातात सत्ता येणे गरजेचे वाटते.

मुस्लीम लीगच्या डायरेक्ट ॲक्शनमुळे भारतातील परिस्थिती बदलली घटना समितीस सर्व निर्णय घेण्याचा अधिकार आहे. असे विधान जवाहरलाल नेहरू होते. नेहरूच्या या विधानाने मुस्लीम लीगच्या मनात संशयाचे वातावरण निर्माण झाले. तसेच हंगामी सरकारमध्ये डॉ. आंबेडकरांच्या नेतृत्वाखाली शेडयुल्ड कास्ट फेडरेशनला प्रातिनिधित्व नव्हते. तसेच बिहारमधील कॉंग्रेस पक्षाचे नेते होते. डॉ. बाबासाहेबांच्या नेतृत्वाच्या दृष्टीने हा काळ फार महत्त्वाचा होता. कारण ब्रिटिश सरकारने कॉंग्रेस शेडयुल्ड कास्ट फेडरशनच्या मागण्यांकडे जाणीवपूर्वक दुर्लक्ष करण्यात आले होते.

एकूण विचार करता देशाच्या फाळणीमुळे भारतातील राजकीय जीवनात आमूलाग्र स्वरूपाचे बदल झालेले दिसून येतात. त्याच काळात कॉंग्रेसकडे सत्ता सोपविण्यात आली होती. सर्व घटकांना सोबत घेण्याचे कॉंग्रेसने ठरविले होते. स्वातंन्र्यप्राप्तीनंतर मानवतावादावर भर देण्याचा त्यांनी प्रयत्न केला. कॉंग्रेसला आंबेडकरांच्या घटनात्मक ज्ञानाची जाणीव झाली. त्यांच्या ज्ञानाचा उपयोग करून घेण्याचे कॉंग्रेसने ठरविले.

तसेच राज्यकारभाराची पद्धती सूक्ष्म, इष्ट परिणामकारक व दोषरहित चालावी असे या पक्षाचे प्रयत्न चालू राहतील डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर बंगालमधून घटना समितीवर आले होते. फाळणीमुळे त्यांचे प्रतिनिधित्व गेले. त्यामुळे त्यांना घटनासमितीवर निवडून आणणे गरजेचे होते. जून 1947 मध्ये राजेंद्र प्रसादांनी मुंबई राज्याचे मुख्यमंत्री बी. जी. खेरांना पत्र लिहून कळविले की, आंबेडकरांना आपल्याला घटना समितीवर निवडून आणावयाचे आहे तसेच सरदार पटेलांनीसुद्धा दादासाहेब माळवणकरांना लिहिले की, बॅ. एम. आर. जयकर यांच्या राजीनाम्याद्वारे रिकाम्या झालेल्या जागेवर फॉर्म भरू नका. त्या जागेवर आपणांस डॉ. बाबासाहेबांना निवडून आणावयाचे आहे. सरदार पटेलांनी लिहिले की, प्रत्येक जण असे म्हणतो की, डॉ. आंबडेकरांच्या दृष्टीकोनात बदल झालेला आहे. त्यांच्या सेवेचा उपयोग घटना समितीने करून घ्यावा कॉंग्रेसने डॉ. आंबेडकरांना मुंबईमधून निवडून आणले. तसेच घटना समितीच्या मसुदा समितीचे अध्यक्ष म्हणून जबाबदारी सोपविण्यात आली.

तसेच लोकशाहीची संकल्पना भारतास नवीन नाही. असे प्रतिपादन बाबासाहेबांनी केले. तसेच संसदीय शासनप्रणालीचे ज्ञान भारतीयांना होते. असेही त्यांनी प्रतिपादन केले. बुद्धिस्ट, भिक्खू संघाच्या अभ्यासावरून असे आढळून येते की, संसदीय प्रक्रियेचा वापर भिक्खू संघात केला जात होता.

एकूण स्वातंत्र्योत्तर समकालीन परिस्थितीचा आढावा घेता. डॉ. आंबेडकर हे गांधी आणि कॉंग्रेसचे कडवे विरोधक होते. केवळ राजकीय डावपेचांसंबंधी होता असे नाही. तर या विरोधाला तात्विक आधार आहे. त्या काळी कॉंग्रेसला विरोध करणे म्हणजे स्वराज्याच्या चळवळीला विरोध करणे असे समीकरण मांडले जात असे अद्यापही या समीकरणाचा परिणाम भारतीय मनावर असेल तर चुकीचा आहे. संबंधी आणि त्यांच्या गांधीवादासंबंधी आंबेडकरांनी विस्ताराने लिहिले आहे गांधीजीचे अर्थशास्त्र आणि राजकीय विचार पुढे नेणारे नसून गांधीनी इतिहासाची चाके भूतकाळाकडे टीकेचे प्रमुख्य सूत्र होते. तसेच गांधी – आंबेडकरांचा पहिला खटका गोलमेज परिषदेत उडाला तो, गांधीजीनी संस्थानिकांच्या विशेष हक्कांना मान्यता दिल्यामुळेच.

1930 साली बाबासाहेबांच्या हे लक्षात आले की, आपल्या सामाजिक चळवळीना प्रखर असे राजकीय स्वरूप दिल्याशिवाय बहिष्कृत वर्गाच्या मागण्या ब्रिटीश सरकारपुढे व भारतातील सवर्ण समाजापुढे ठोस स्वरूपात मांडता येणार नाहीत. त्यामुळे 1930 नंतरच्या त्यांच्या राजकारणामध्ये बहिष्कृतवर्गांसाठी विशेष अशा राजकीय तरतुदी मान्य करून घेण्यावर त्यांचा भर होता. त्यांच्या प्रयत्नांना पहिले यश जातीय निवाड्याने मिळाले. बहिष्कृत वर्गाच्या हितासाठी काही विशेष तरतुदी करणे आवश्यक आहे. या बदलत्या परिस्थितीला तोंड देण्यासाठी त्यांनी शेडयुल्ड कास्ट फेडरेशन (जुलै 1942) मध्ये पक्ष स्थापना केला आणि सत्तांतराच्या वाटाघाटीमध्ये हिंदू, मुस्लिम व दलित असे मित्रपक्ष आहेत. व तिघांच्या संमतीनेच संत्तांतराच्या वाटाघाटी झाल्या पाहिजेत. असा आग्रह धरला त्यामुळे आणि देशातील जातीय ध्रुवीकरणामुळे 1946 च्या निवडणूकीत शेडयुल्ड कास्ट फेडरेशन ला पराभव पत्करावा लागला. व सत्तांतराच्या वाटाघाटीमध्ये त्याच्याकडे दुर्लक्ष करण्याचा ब्रिटीश, मुसलमान आणि कॉंग्रेस यांनी प्रयत्न केला त्याही परिस्थितीला धैर्याने आणि संयमाने तोंड दिले.

बाबासाहेबांनी या काळात घेतलेला एक महत्त्वाचा निर्णय म्हणजे संयुक्त महाराष्ट्र समितीला दिलेला पाठिंबा तसे पाहिले तर बाबासाहेब भाषावार प्रांतरचनेच्या विरोधात होते. भाषावार प्रांतरचना करायचीच झाली, तर एका भाषेसाठी एक राज्य न ठेवता दोन–तीन राज्यांचे एकत्रिकरण करून बहिष्कृत वर्गाला मुख्य प्रवाहामध्ये मानवतावादी दुष्टिकोनातून सामावून घेण्याचा विचार व्यक्त करून नंतर त्यांनी संयुक्त म. समितीला पाठिबां दिला व 1957 सालच्या मुंबई प्रांताच्या निवडणुकीमध्ये शेडयुल्ड कास्ट फेडरेशन आणि संयुक्त महाराष्ट्र समिती या दोघांच्या यूतीला मोठे यश प्राप्त झाले.

या काळामध्ये राजकारणामध्ये भाग घेत असतांना डॉ. आंबेडकरांनी हिंदू धर्माचा त्याग करून बौद्ध धर्म स्विकारण्याचा निर्णय घेतला. त्यासाठी ते आपल्या अनुयायांना संघटीत करण्याचा प्रयत्न करीत होते. शेवटी त्यांनी 1956 रोजी त्यांनी त्यांच्या लाखो अनुयायांसह बौद्ध धर्माचा स्वीकार केला. परंतु रिपब्लिकन पक्ष नव्या आधारावर संधटीत करण्याचे आणि बौद्ध धर्माचा प्रसार करण्याचे कार्य त्यांच्याकडू अपुरे राहिले. अशा कृशागृह बुद्धिमत्तेचा प्रभाव महाराष्ट्राच्या राजकारणावर सातंत्याने राहिलेला दिसून येत आहे.

- ***संदर्भग्रंथ :***

1. वायदंडे देविदास, संयुक्त महाराष्ट्र समितीत शाहिरांचे योगदान, लक्ष्मी बुक पब्लिकेशन्स, सोलापूर 2015.
2. चौसाळकर अशोक, स्वातंत्र्याची चळवळ आणि भारतीय राज्यघटना, प्रबोध प्रकाशन, इचलकरंजी 1999
3. भालचंद्र फडके, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि सरदार पटेल, नवभारत, जानेवारी–फेब्रुवारी 1992
4. गणवीर रत्नाकर, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे बहिष्कृत भारतातील अग्रलेख, रत्नमित्रा प्रकाशन, नागपूर 1985
5. गुरू गोपाळ, डॉ. आंबेडकरांची राजकीय सत्ता संकल्पना व दलितमुक्तीचा प्रश्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर गौरव ग्रंथ
6. पळशीकर सुहास, स्वातंत्र्य, समता बंधुभाव, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर गौरव ग्रंथ (संपा.) दया पवार आणि अन्य महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ मुंबई 1993

Publish Research Article
International Level Multidisciplinary Research Journal
For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished Research Paper,Summary of Research Project,Theses,Books and Book Review for publication,you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed,India

- ✶ International Scientific Journal Consortium
- ✶ OPEN J-GATE

Associated and Indexed,USA

- EBSCO
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Databse
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database
- Directory Of Research Journal Indexing

Golden Research Thoughts
258/34 Raviwar Peth Solapur-413005,Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com
Website : www.aygrt.isrj.org